

pro novou Evropu a nový světový řád ve smyslu ideálu našich spojenců a vítězů této války, Ruska, Ameriky a Anglie.

Za dělnictvo se ujal slova poslanec Gustav Kliment, který ve své bohaté a hluboce procítěné řeči vyzdvihuje význam tohoto slavnostního okamžiku, osvětluje všechny průvodní zjevy této války a vyvozuje, že tato válka je válkou sociální, vynesená politicky uvědomělými a organizovanými masami a jejich předválečnými hnutími a boji. Vyjadřuje uspokojení nad prací československé vlády, zvláště nad hospodářskými a sociálními reformami, které až dosud publikovala a končí doslova: „Chápeme se proto se zadostiučiněním vedoucího hesla v dubnovém prohlášení československé vlády v Košicích: Národní jednota a svornost jsou nejvyšším příkazem této chvíle — jakož i zdůvodněním, že tato jednota má být naplněna ofensivním duchem. Od odhodlanosti této národní jednoty závisí provedení všech národních úkolů a obrana této jednoty národa je proto životním zájmem nás všech. Přísný zákrok proti všem dnešním rušitelům jednoty, proti všem dosavadním i dřívějším, otevřeným i skrytým pomocníkům německých okupantů je také jednou z vedoucích směrnic nové československé vlády. Náš národ svojí bojovnou tradicí, svou hospodářskou silou, vyspělým průmyslem, technikou, zemědělstvím a vysokou kulturou, jakož i geografickou polohou je povolán státi na vedoucím místě mezi malými národy Evropy, bude-li si jen vědom národně a sociálně revolučního rázu dnešní doby a požadavku i úkolu malých národů. Z toho vyplývá úkol našeho národa být mezi malými národy první v boji za demokratickou a sociálně šťastnou budoucnost Evropy. To bude nejlepší cesta k definitivnímu zajištění naší národní svébytnosti.“

První veřejný projev československý v Dachau byl zakončen poslancem Ladislavem Kopřivou. „Pryč s rušiteli jednoty a svornosti národa“, volá řečník a pokračuje: „Jsme poučeni hrůzami fašistického teroru, okupantsky zvířeckým pustošením naší krásné domoviny a zemí jiných národů, masovým vyhlazováním nejlepších synů a dcer našeho národa a národů ostatních. Zamezme bojovou demokracií, ofensivní jednotou národa opakování této krvavé hrůzy příštím generacím! Pochopme národní, sociálně revoluční ráz války a nastupme cesty, jež vedou ke krásné budoucnosti národa a lidstva k šťastnému spoluzítí národů.“ Nadšený souhlas přítomných byl mnohaslibným závazkem pochopení a tím upřímněji vyzněl souhlas k odeslání telegramu čsl. vládě tohoto znění:

„My Češi a Slováci, shromáždění na prvním společném projevu v osvobozeném koncentračním táboře Dachau, zdravíme jménem tisícipětistý Čechů a Slováků v táboře naši čsl. vládu. Stejně tak prosíme, aby byly předány naše pozdravy a díky našim spojencům: vládě SSSR, USA a Anglie. Jsme v těchto slavných dnech stejně tak jednotni v radosti jako odhodláni přispětí svými silami k zasazení poslední rozhodné rány fašismu. Očekáváme příkaz čsl. vlády a budeme šťastni, budou-li nám co nejdříve přiděleny úkoly, jimiž se zařadíme jednotně a okamžitě do služeb republiky.“

Pěvecký sbor ukončil zdařilou oslavu prvního máje v Dachau přednesem chorálu „Kdož jste boží bojovníci.“

V Nový život,³ 2. 5. 1945, čís. 1. — VHA Praha. DO, kart. 80. Cykl.

[247]

1945, počátek května. Košice. — Z oběžníku expozitury pověřenectva SNR pro záležitosti vnitřní všem okresním národním výborům o zrušení župních, obvodních a okresních úřadů a o zřízení úřadů národních výborů.

Slovenská národná rada nariadením zo dňa 7. apríla 1945 čís. 26/45 Sb. nariadenia SNR okrem župných úradov zrušila aj obvodné (obecné) notárske a okresné úrady s tým, že na-

³ „V nový život“ byl časopis osvobozených politických vězňů v Dachau.

miesto nich majú si zriadiť miestné a okresné národné výbory, resp. správne komisie a komisiári sebe podriadené a demokratické úrady.¹ Na objasnenie tohto nariadenia vydalo poverenie SNR pre veci vnútorné smernice, v ktorých boli vytýčené tiež hlavné zásady pre zriaďovanie úradov národných výborov.² Vzdor tomu možno sa každodenne stretnúť s tým, že v mnohých prípadoch nebola správne pochopená funkcia národných výborov a úradov národných výborov, že tieto funkcie sa často pletú, miešajú, ba dokonca zamieňajú, že národné výbory narážajú často na značné ťažkosti, pokiaľ ide o odborne-technické vedenie a chod týchto úradov ako aj pokiaľ ide o ich personálne obsadenie. Na odstránenie týchto nejasností a nedostatkov dávame toto stručné a zásadné vysvetlenie, dokiaľ spomenuté problémy nebudú podrobne a definitívne upravené nariadením SNR.

Funkcia úradu: Úrad národného výboru je výkonným (pomocným) orgánom národného výboru. Národný výbor je politicko vládny orgánom ľudu, keďže úrad je odborne výkonným (pomocným) orgánom národného výboru. Národný výbor ako politicko vládny orgán ľudu rozhoduje (teda vládne) o všetkých verejných záležitostiach patriacich do jeho kompetencie v obvode jeho pôsobnosti. Proti tomu úrad národného výboru tieto rozhodnutia (opatrenia a pod.) technicky (odborne) prevádza do života. V dôsledku toho činnosť národného výboru nemá a nesmie sa zbytočne rozširovať, a tým menej sústreďovať na úradovanie (totiž na technické vybavovanie svojích rozhodnutí a opatrení), ale má sa naopak obmedziť na rozhodovanie (vládnutie) a v tomto smere má sa čo najviac prehĺbiť a zintenzívniť. A na druhej strane zasa úrad (prednosta s ostatným personálom) nie je kompetentný ako prv rozhodovať (na pr. v živnostenských veciach, pri pozemkovej reforme, pri vyživovacích príspevkoch, pri sociálnych podporách a pod.), ale iba technicky prevádza rozhodnutia národného výboru na pr. v uvedených agendách, prevádza tieto rozhodnutia (opatrenia) do života a je svojimi odbornými znalosťami, administratívnymi skúsenosťami národnému výboru nápomocný pri jeho rozhodnutiach (opatreniach).

Je napr. veľmi častým zjavom, že členovia i funkcionári (predseda, podpredseda, referenti a pod.) nie sú osoby odborne školené a administratívne skúsené. Toto však ich členstvo, resp. funkciu v národ. výbore nijako neznehodnocuje, lebo tieto schopnosti nie sú podstatné pre členstvo (funkciu) v nár. výbore. U nich je podstatná mravná, politická a národná uvedomelosť a vyspelosť vedľa praktického životného rozhľadu. Ich nedostatok na odbornosti a administratívnej skúsenosti (praxi) vyplní práve odborný personál úradu. Tak právnik zamestnaný na úrade, poslúži vždy národnému výboru svojimi právnickými znalosťami, upozorní na právne predpoklady, resp. nedostatky zamýšľaného rozhodnutia (opatrenia) nár. výboru, vykonáva funkciu policajne trestného sudcu atď., účtovník vedie celú účtovnú agendu, pomáha pri zostavovaní rozpočtu a vôbec pomáha svojimi odbornými znalosťami národnému výboru, aktuársky úradník zastáva funkciu odborného referenta (agenda živnostenská, sociálna atď.) a stojí k dispozícii výboru svojimi znalosťami, skúsenosťami a schopnosťami odbornými, administratívnymi atď., atď.

Nie je tu miesto zaoberať sa otázkou, prečo rozhodčia a vládna moc prešla na nár. výbory. Tato zásadná zmena má svoje hlboké opodstatnenie a zdôvodnenie i v praxi mnohých, najmä vedúcich úradníkov býv. notárskych a okresných úradov. Budúci úradník musí si už konečne uvedomiť a podľa toho sa zariadiť, že celé jeho pracovné úsilie musí byť zamerané na ľud a dobro ľudu. Ak to v praxi ukáže, získa dôveru ľudu, ktorá ho nie len udrží na úradníckom mieste, ale prípadne aj postaví na rozhodujúce miesto do výboru. Každopádne však niet dôvodu k nervozite a k nechuti k práci. Takáto bude kvalifikovaná ako sabotáž vo vojnovom čase. I terajšie postavenie úradníka v úrade nie je nijako podradné alebo dokonca nedôstojné. Ktorý úradník takto by hodnotil svoje postavenie na úrade, vydával by len svedectvo o tom, že vôbec zaostal za duchom času, že je prežilým byrokratickým meštiakom, ktorý ale

¹ Viz dokument č. 207, § 2. a 3.

² Viz dokument č. 211, vysvetlivky k § 2. a 3.

potom nemôže a nesmie pracovať nie len na úrade národného výboru, ale ani na inom verejnom úrade.

Verejný záujem, záujem vhodného a úspešného spravovania verejných záležitostí žiada, aby si národné výbory (a jednotliví ich členovia) i úrady (a jednotliví úradníci) dobre uvedomili v čom je jadro ich činnosti a aby podľa toho presne postupovali. Ako heslo nech si pritom pamätajú: národný výbor rozhoduje (vládne), ale neúraduje, úrad národného výboru úraduje, ale nevládne (nerozhoduje). Preto že tu ide o vzájomné doplňovanie sa, úspech práce i výboru i úradu vyžaduje, aby pomer medzi nimi bol blízky, srdečný a plný vzájomného porozumenia.³

OA Poprad. Fond ONV Poprad, čj. 207/45-prez. Cykl.

³ Oběžník pokračuje ďalej ustanoveniami, ktorá sa týkajú názvu úradu NV a jejich personálneho obsadení. V sídlach bývalých obecných notárskych úradov mali sa vytvoriť úrady NV, v sídlach obvodných notárskych úradov obvodní úrady NV, ktoré mali vyřizovať agendu všetkých NV obvodu. Okresní národní výbory zřizovali úrady ONV, v jejichž čele stál předseda ONV. Za odborné vedení úradu byl odpovědný předseda úradu ONV. Pokud jde o funkci tajemníka MNV, který měl být volen „podle potřeby“ (viz dokument č. 210, odst. 26. a 27. vysvětlivek k § 1.) a stával se členem předsednictva MNV, a funkci tajemníka ONV, kterého volil ONV ze svého středu vždy (tamtéž, odst. 32.), oběžník obsah této funkce blíže nespécifikuje. Byla to zřejmě funkce politická a tajemník stál mimo úrad NV (ONV).

Pokud jde o personální obsazení úradů národních výborů, bude nejlépe, jestliže ocitujeme přímo ustanovení obsazená v oběžníku. Praví se tu: „Zrušení notárskych úradov, okresných a župných úradov neznamená, že štátna správa vnútorná nemá záujmu o odborné administratívne sily, ktoré pracovali na týchto úradoch. Naopak sa s týmito zamestnancami, ktorí sa národne a politicky osvedčili, alebo aspoň nezradili (podtrženo editory), plne počíta pri obsadzovaní úradov národných výborov. Pokiaľ budú ako spoľahliví prevzatí, ich služobný pomer bude pevne zákonom upravený, pri čom patrične bude vzatý zreteľ na doterajšiu služobnú dobu, hodnosť a nároky z toho plynúce.“

Pri obsadzovaní úradov národných výborov treba preto rátať jednak a) s doterajšími úradníkmi notárskych, okresných a župných úradov, jednak b) s úradníkmi novými, iba teraz prijatými, ktorí dosiaľ u vnútornej správy verejnej nepracovali. ... Pripomína sa, že prednosta úradu NV (obvodného úradu NV) má mať v zásade kvalifikáciu býv. notára, t. j. maturitu a notársky kurz so skúškou. V nedostatku takýchto síl môže byť prechodne poverená iná v obecnej agende zapracovaná osoba. Treba však dôrazne varovať pred tým, aby sa za prednostov úradov NV dosadzovaly osoby, ktoré nemajú žiadnu alebo nedostatočnú skúsenosť alebo kvalifikáciu pre túto funkciu. Takéto opatrenia nebudú vzaté na vedomie a dotýčným nebude poukazovaný plat.“

Starí úředníci měli se přihlásit do zaměstnání v místech svého dosavadního působení a plénum NV rozhodlo o jejich prověření a převzetí do služeb. Usnesení MNV o převzetí zaměstnanců býv. notárskych úradů schvaloval ONV a zaměstnanci vydal dekret o převzetí. Usnesení ONV o převzetí úředníků do služeb úradů ONV schvalovalo pověřenectvo SNR pro věci vnitřní a vydávalo příslušné dekrety. Nové zaměstnance, kteří dosud nepracovali ve veřejné administrativě, mohlo přijmout a přidělit do služeb úradů NV pouze pověřenectvo vnitřní. Podobné zásady byly uplatňovány prakticky na celém Slovensku. Expositura pov. SNR. pro věci vnitřní v B. Bystrici vydala rovněž 3. 5. 1945 pokyny pro zřizování úradů NV v oblasti středního Slovenska, které — i když jsou mnohem stručnější — vycházejí z týchž zásad jako pokyny vydané expositurou košickou. (Viz OA B. Bystrica, pob. Brezno n/Hr., f. ONV Brezno, č. 346/45 prez.) A ONV v Brezně, když rozeslal pokyny bansko-bystrické expositury místním národním výborům a bývalým notárským úradům brežňanského okresu, v průvodním zápise výslovně stanovil: „Keď převezmú MNV doterajších ved. notárov, treba ich ustanovíť prednostami úradov MNV, aby práca tak po stránke administratívnej ako aj účtovej išla.“ (Tamtéž.)

Je nutno chápat objektivní těžkosti, které měly národní výbory s vybavováním rozsáhlé agendy, bez níž se moderní stát neobejde. Na Slovensku byly tyto těžkosti o to svízelnější, že tu byly minimální tradice obecní samosprávy. Vždyť hlavní osobou na vesnicích (a při tom nejnenáviděnější), která do té doby obstarávala veškerou agendu, souvisící s veřejnou správou a obecním hospodařením, byl notář (institute obecních a obvodních notariátů na Slovensku byla zřizována župním zřizováním z r. 1927, české země podobnou institucí neznaly).

Většina bývalých notářů i okresních náčelníků — pokud nebyli příliš kompromitováni jako fašističtí exponenti (takové živly většinou samy zmizely a „evakovaly“ před hněvem lidu) — byla převzata do funkcí přednostů úradů MNV a ONV a do funkcí tajemníků národních výborů.